

ARALIK 2023 SÜRECİ
ASGARI ÜCRET TİYATROSU'NUN BİRİNCİ PERDESİ:
SÜRECİN İLK TOPLANTI ÖNCESİ
“PERŞEMBENİN GEL(EMEY)İŞİ...”

Prof. Dr. Mesut Gülmez

Ülkemizde Anayasa'dan başlayıp kurallar sıradüzeninin her aşamasında hemen her gün çok daha “fahiş ve sistemli” hukuksuzluklara tanık olduğunu biliyorum elbette.

Birinci sırada yargı olmak üzere başka alanların yanı sıra, asgari ücret süreçlerinde de yerleşiklik kazandırılan hukuksuzlukların adı olan fiili Talimat Hukuku'nun “Asgari Ücret Tiyatrosu” olarak tanımladığım Aralık 2023 sürecinde uygulanan yeni örneklerini, bu kez de “devede kulak” sayıp görmezlikten geledim.

1890 Berlin Konferansı Tiyatrosu ve Aralık 2023 Asgari Ücret Tiyatrosu

Perşembe'nin gelişi, Çarşamba'dan belli oldu. Ama Perşembe'ye gelmeden!

Elimde olsaydı, çıkarırdım bu özdeyişteki “Perşembe'nin gelişi”ni! Çıkarmak yerine, tiyatronun öngöremediğim Üçüncü Perdesi olmayı hak eden yarım günlük kesiti nedeniyle uyarlayıp “Perşembe'nin gelemeyişi...” diyerek başlamakla yetindim!

İzleyen bölümünü ikinci makalede belirteceğim...

Nasıl bir rastlantıysa, daha sürecin başındayken, hatta resmen başlamadan, gelişmeler bu özdeyişi anımsatmıştı bana! Demek ki tiyatronun senaryosu hazır mış?! Yeniden sahnelenmesi için beklenmiş yalnızca! Hiç de yabancı gelmedi bana!

Aralık 2023 sürecini “tiyatro” olarak tanımlarken, iki yıldan beri “Alman İmparatoru ve Prusya Kralı” olan II. Wilhelm'in girişimiyle İsviçre'nin uzun süredir özenle hazırladığı uluslararası emek tarihinde bir kilometre taşı olan Konferansın, siyasal ve biraz da sosyal nedenlerle 1890'da Bern'den Berlin'e taşınması olgusunu “tiyatrosu” (théâtrale) olarak tanımlayan haklı eleştirilerden esinlendim...

*Resmî başlığı “Emeğin Düzenlenmesi Uluslararası Berlin Konferansı” olan bu Tiyatro, “Emeğin Çokboyutlu Uluslararasılaşmasının Birinci Yüzyılı”nda gerçekleştirilmiş “kurallar” boyutuyla ilgili “hükümetlerarası” ilk uluslararası toplantıydı. **

“Küçük” ülke İsviçre, gerçekleştirdiği birçok sonuçsuz girişimin ardından, Konferansın düzenleneceği yer, tarih ve gündemi ile onaylarını aldığı katılımcılarını belirleyip, Mayıs 1890'da Bern'de yapılacağını duyurmuştu.

* “Emeğin Çokboyutlu Uluslararasılaşmasının İlk Yüzyılı”, uzunca süredir “evim” saydığım masalarımın bekleyip “bitmeyen senfonileşen” çalışmamın ana başlığıdır.

1890 Berlin Konferansı Tiyatrosu'nun öyküsünü de ayrıntılı biçimde anlattım orada...

Ama ‘‘Büyük  lke’’ Almanya’nın 31 yaşındaki ge ç İmparatoru, Őansölyesi Bismarck’a emir verdi. Konferans, üç ay içinde ve üç ay önceye çekilerek Berlin’de toplandı!

‘‘Berlin Konferansı Tiyatrosu’’, sahneye konulmuş, uluslararası emek tarihindeki yerini almış oldu böylece!

Sonrasında ne mi oldu?

Almanya’nın adı yoktu sürecin izleyen aşamalarında! Girişimlerini sürdüren yine İsviçre oldu!

Ama süreç, ancak I. Büyük Savaş’ın ardından 1919’da sonu lanabildi. Emeğin ilk ve tek evrensel kuruluşu Uluslararası  alışma  rg t  kuruldu. Almanya, kurucular arasında yoktu!..

Asgari ücretin, ‘‘yıllık’’ olması gerektiği yolundaki hukuksal temelden yoksun savlarla başlayan 2024’te uygulanacak tutarının belirlenmesi süreci, önce  SG Bakanlığı’nın tutumundan kaynaklanan Komisyon’un ilk toplantısının yapılacağı tarihin belirsizliği, sonra da açıklanan tarihin ertelenmesi sorunlarıyla başladı. Kasım’da, basında yer alan bazı haberlerde, genel olarak ‘‘Aralık’’ denilmekle yetiniliyordu. Öncelikle, yürürlükteki hukuka göre haber kaynağının, ilk toplantı için çağrıda bulunma yetkisi olan  SG Bakanlığı olması gerekirken, açıklamanın Cumhurbaşkanı Yardımcısı’dan gelmiş olmasının altını çizmek isterim.

Bu konuda erişebildiğim haberlerden yalnızca birinde, bu tarihin ‘‘1 Aralık’’ olacağı belirtiliyordu. Ama Cuma gününe rastladığından inandırıcı olmadığı açıktı. Sonunda  SG Bakanı, Kasım’ın son günü yaptığı bir açıklamayla, ilk toplantının gerçekleştirileceği tarihin ‘‘11 Aralık’’ Pazartesi olduğunu duyurdu. Demek ki, haberden anlaşılmamakla birlikte, gündemi de belirlenerek (?) ilk toplantı çağrısı resmen ancak 11 Aralık için yapılabilmişti. Daha doğrusu, gündemin belirlenmiş ve çağrının yapılmış olması gerekirdi. Olması gereken, çağrının, öngörülen tüm toplantı tarihlerinin g ndemleriyle birlikte belirlenerek yapılmış olmasıydı kuşkusuz.

Ne var ki böyle yapılmadı. Kaldı ki ‘‘Aralık 2023 Asgari  cret Tiyatrosu’’ süreciyle ilgili sorunlar, tarihle sınırlı değildi...

Daha doğrusu, belirsizliği sürdürülen toplantılar, gerçekte İş Hukuku ve Sosyal Politika’nın bir başka benzeri bulunmayan kurumu olan  cl  yapılı Asgari  cret Tespit Komisyonu’nun bir kez daha askıya alınmış, Aralık 2021 sürecinden beri süregelen hukuksuzluklarla işlevsizleştirilip bir ‘‘görüntü’’ye indirgenmesi olgusunu ortaya koyuyordu.

Kısacası Asgari  cret Tiyatrosu, ben henüz adını koymamış olsam da ilk kez sahneye konulmuş değildi!

1. Perşembe’nin Gel(emey)işi ...

Tarihin belirsizliği sorunuyla ilgili basında erişebildiğim tek haber kaynağında, aynı zamanda 1 ve 11 Aralık günleri geçiyordu. Tek cümleden oluşan, ama ilk toplantıyla ilgili herhangi bir tarihin yer almadığı haber, ‘‘1 Aralık’’ tarihliydi. Başlığı, ‘‘2024 asgari ücret zammı için süreç başladı: Türkiye diğer Avrupa ülkelerine kıyasla ne durumda?’’ idi. Komisyon toplantısının 10 gün sonraya ertelendiği, ama gerekçe gösterilmediği belirtiliyordu.

Başladığı belirtilen sürecin ilk toplantısının yapılacağı tarihin 1 Aralık olduğunu, aşağıdaki cümleyle ‘‘bugün’’ diyerek açıklayan,  SG Bakanı değil Cumhurbaşkanı Yardımcısı’ydı:

‘‘Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz’ın **bugün** yapılacağını açıkladığı Asgari  cret Tespit Komisyonu toplantısı, bir **gerekçe gösterilmeden** 11 Aralık’a ertelendi.’’¹

¹ ‘‘2024 asgari ücret zammı için süreç başladı: Türkiye diğer Avrupa ülkelerine kıyasla ne durumda?’’, Haber bilgisi, Yazan Onur Erem, Unvan, BBC Türkçe, Twitter, @onurerem, 1 Aralık 2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cj5ppm0djq6o>

Cumhurbaşkanı Yardımcısı birkaç gün önce 27 Kasım'da, aşağıda değineceğim ilk açıklamalarda söz edilen sorunlara girmeksizin ve herhangi bir tarih vermeksizin, sosyal diyalog mekanizmasının Aralık ayında işlemeden sonra değerlendirme yapacağını şöyle açıklamıştı:

“İşin kamu, işçi ve işveren tarafı var. Sosyal diyalog dediğimiz bir mekanizmayla bütün şartlar belirleniyor. Görüşmeler başlayacak, aralık ayı içinde sosyal diyalog mekanizması çalışacak. Orada elbette işçilerimizin refah beklentileri, işletmelerimizin de rekabet gücünü devam ettirme, istihdamı devam ettirme gibi beklentileri olacaktır. Kamu kesimi de bu dengeyi gözetecektir diye düşünüyorum. Dolayısıyla bu üçlü mekanizmanın, diyalog mekanizmasının işleyişini gördükten sonra yorum yapmak daha doğru olur.”²

Genel anlatımlı bu açıklamadaki yaklaşım, ilkece “sosyal diyalog mekanizması” olarak tanımlanan, AÜT Komisyonu'nun üçlü yapısı, işlevi ve yetkisi konularında öngörülen yürürlükteki kurullarla çelişmez. Çünkü, örtük de olsa, çalışması istenen ve işleyişinin görülmesi, yani sonuçlanması beklenen sosyal diyalog mekanizmasının (yani Komisyon'un), özellikle işçi kanadının etkilenmesine yönelik bir yaklaşım içermemektedir.

Ne var ki Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın ileri sürdüğünün tersine, asgari ücretin belirtilmesi sürecinde işleyen sosyal diyalog mekanizmasının, yani Komisyon çalışmalarının, “bütün şartları belirlediği” savının doğru olmadığını, Aralık 2021 sürecinden beri başvuru hukuksuzluklar ortaya koymuştu. Bu açıklamada, devlet kanadı için “denge gözetmesi”nden söz edilmiş olması ilkece doğal karşılanabilir. Aynı yaklaşımı, işveren kanadı da tüm süreçlerde neredeyse aynı anlatımlarla yinelemiştir. Ancak unutmamak gerekir ki, çok sayıda örneği bulunan ve birbirinden farklı yapı taşıyan ve öngörülen farklı kurullar çerçevesinde işleyen, görüş ve önerileri “bağlayıcı” değil “danışsal” nitelik taşıyan diğer sosyal diyalog mekanizmaları arasında Komisyon'un özel bir yeri vardır, başka bir örneği de yoktur.

Ne var ki sosyal diyalogun işleyişinin görülmesinin, yani çalışmaların sonucunun beklenmesiyle ilgili bu yaklaşımın, Aralık 2023 sürecinin Komisyon'un ilk toplantısı öncesini kapsayan birinci perdesinde yapılan ilk açıklamalar göz önüne alındığında, ÇSG Bakanı ve Cumhurbaşkanı için de geçerli olduğu söylenemez. Çünkü, “fiili Talimat Hukuku”nun egemen olduğu önceki asgari ücret süreçlerinin tümünde, yürürlükteki kurullar uygulanmış değildi.

Cumhurbaşkanı ve ÇSG Bakanı'nın, hukuksal dayanağı bulunduğunu da ileri sürerek “**2024'ün tümü için geçerli olacağını**” açıkladıkları asgari ücretin görüşüleceği ve kesin kararlar sonuçlandırılacağı toplantıların ilkinin 11 Aralık'ta yapılacağını, ÇSG Bakanı Vedat Işıkhân Kasım'ın son günü, yani 1 Aralık'tan bir gün önce açıkladı.³ Resmî toplantı çağrısı mı, yoksa kamuoyuna yönelik bir duyuru mu olduğu anlaşılabilen bu açıklama, “bütün şartlar” kapsamında olan asgari ücretin “geçerli olacağı sürenin” sosyal diyalog mekanizmasıyla, yani Komisyon'ca belirlenmeyeceğinin ilk belirtisi sayılabilir.

Toplantı tarihi neden ötelenmiştir? Sürecin, son üç haftaya sıkıştırılarak Aralık sonundan önce sonuçlandırılıp sorunun hızlı biçimde gündemden çıkarılması mıdır amaç? Eğer buysa, bunu 1 Aralık'ta başlatarak da gerçekleştirmek olanaklı değil midir? Yoksa, başka bir nedeni mi vardır süreci 10 gün ve gereksiz ötelenmenin?

Asgari ücret kurumunun işlevsizleştirilmesi olgusu ve bu kez de sürdürülmesi ile yakından ilgili olduğunu düşündüğüm bu soruların yanıtını, çoğunun resmî açıklamalar kaynaklı olduğu yazılı ve görsel basında çıkan haberlere dayanarak vermeye çalışacağım. Bunun için de kronolojik yöntemle izleyip değerlendireceğim Aralık 2023 sürecini, iki bölümde ele alacağım: **11 Aralık aynı zamanda, Asgari Ücret Tiyatrosunun Birinci Perdesinin sonu ve İkinci Perdesinin de başlangıcıdır.**

² 27.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/cumhurbaskani-yardimcisi-yilmaz-yeni-asgari-ucret-aralik-ayinde-sosyal-diyalog-mekanizmasi-calisacak/3066111>).

³ 30.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-isikhana-asgari-ucret-tespit-komisyonu-aralik-ayinda-toplanacak/3069140>

ÇSG Bakanı'nın yaptığı bir açıklamada, Aralık 2023 sürecinde izlenecek yöntem için “örnek” olmak üzere sanıyorum asgari ücretin geçerli olacağı/olduğu tarihi temel aldığından “Temmuz” dediği Haziran 2023 sürecine göndermede bulunmuş olması, “**Perşembe'nin Gelişi Çarşamba'dan bellidir**” özdeyişini anımsattı çünkü bana! Bu süreç, Işıkhan'ın 4 Haziran'da üstlendiği Bakanlık görevinin ilk deneyimiydi. 13, 19 ve 20 Haziran günlerinde gerçekleştirilen toplantılar sonunda alınan kararın Kurban Bayramı öncesinde 24 Haziran'da yayınlanmasıyla sonuçlanmıştı.⁴

Sanmıyorum ki Işıkhan, selefi V. Bilgin döneminde Cumhurbaşkanı'nın yurt dışı programı nedeniyle Temmuz'a sark(ıtıl)an süreçten söz etmiş olsun?!

2. Bakan ve Cumhurbaşkanı'ndan Gelen İlk Açıklamalar, Komisyon'un İlk Toplantı Tarihinin Ertelenmesi Sorunu

Aralık 2023 süreci konusunda saptayabildiğim 29 Eylül günlü ilk açıklamalardan birini, ÇSG Bakanı Vedat Işıkhan yaptı. Sürecin zorlu geçeceğini belirten Bakan, Eylül'ün son günlerinde, sabit gelirli çalışanların karşı karşıya bulunduğu koşulların zorluğuna dikkat çekti. Ama sorunun özünden uzak ve içeriksiz “politik” sözleriyle şu açıklamada bulundu: “Yıl sonunda asgari ücrette bu yükü hafifletmek adına önemli bir gündemimiz var. İçinde bulunduğumuz koşulların özellikle sabit gelirli çalışanlar açısından ne denli zorlu olduğunu dikkate almamız gerekiyor.”⁵

Bir ay kadar sonra 21 Ekim'de Türk-İş, Hak-İş ve DİSK temsilcileriyle buluşan Bakan, yine genel anlatımlı bir dille, “öncelikli hedefin, işçi ve işverenleri ilgilendiren her konuda alınacak kararların karşılıklı anlayış içinde istişare edilerek, her iki tarafı da memnun edecek şekilde gerçekleştirilmesi olduğunu” belirtti. Cumhurbaşkanı'nın sözlerine de gönderme yapmayı unutmaksızın, asgari ücretin belirlenmesinde hedefin “tam uzlaş”, yani asgari ücret kararının oybirliğiyle alınması olduğuna vurguda bulundu:

“... Hedefimiz aralık ayında 2024 yılına ilişkin asgari ücret tutarlarını da temmuz ayı asgari ücretinin belirlenmesi sürecinde olduğu gibi **tam bir uzlaş ile belirlemek** olacaktır. İşverenler ve işçi temsilcileri inşallah bir araya geldiğimizde yine hedefimiz Sayın **Cumhurbaşkanı'mızın** sıklıkla vurguladığı gibi **çalışanlarımızı enflasyona ezdirmemek** olacaktır.”⁶

ÇSG Bakanı, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda, Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarının 2024 yılı bütçe görüşmelerinin ardından milletvekillerinin sorularını yanıtlarken, Komisyon toplantısının gününü belirtmeksizin sürecin Aralık ayında başlayacağını belirtti. 3 Kasım günlü habere göre, “... hiçbir kesimi enflasyona ezdirmeyeceklerini” yineledi ve asgari ücretli işçilerin sayısının “sürekli abartıl(dığı)mı” ileri sürdü:

“**Aralık ayında** Asgari Ücret Tespit Komisyonumuzu toplayacağız. Orada da yine enflasyona ezdirmeyecek bir kararın çıkması yönünde bir tercihimiz söz konusu olacak. Asgari ücretlinin sayısı sürekli abartılıyor. **SSK (4a) statüsünde 16,4 milyon çalışan bulunurken, 6,6 milyonu asgari ücretli.** Yani yüzde 50-60'lar yanlış. Asgari ücretle çalışan kardeşlerimizin oranı yüzde 40'tır.”⁷

İlk açıklamalar arasında, Cumhurbaşkanı'nın özellikle yurt dışı gezilerinden dönüşlerinde seçilmiş gazetecilerle uçakta yaptığı gelenekselleştirilmiş basın toplantılarındaki (?) açıklamaların içeriği kadar önem taşıdığını düşündüğüm tarihlerini de göz ardı etmemek gerekir.

⁴ Mesut Gülmez, “Haziran 2023 Süreci: Asgari Ücreti İşlevsizleştirme Cephesinde Yeni Bir Şey Var mı?”, Asgari ücret makaleler dizisi: 6, Eklenme tarihi: 18 Aralık 2023; <https://arastirma.disk.org.tr/?p=10680>

⁵ Yayınlanma: 29.09.2023, 16:09, Güncelleme: 29.09.2023, 16:17; <http://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-yil-sonunu-isaret-etti-bakan-vedat-isikhandan-asgari-ucret-aciklamasi->

⁶ Yayınlanma: 21.10.2023, 10:00, Güncelleme: 21.10.2023, 10:00; <http://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/bakan-vedat-isikhandan-asgari-ucret-zammi-mesaji->

⁷ Yayınlanma, 03 Kasım 2023, 08:28, Güncelleme, 03 Kasım 2023, 08:31; <https://www.dunya.com/ekonomi/asgari-ucrette-gozler-aralik-ayina-cevriildi-haberi-709790>

Aralık 2023 sürecinde **Cumhurbaşkanı**, 10 Kasım'da gazetelerde yer alan haberlere göre, katıldığı Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te yapılan 16. Zirvesi'nden dönüşünde uçakta gazetecilerin sorularına verdiği yanıtlarda asgari ücret konusuna da değindi:

“Küresel gündemi de meşgul eden enflasyon sorunu ile mücadelede kararlıyız. **Enflasyonun belini kırdık**, etkilerini de önümüzdeki süreçte sileceğiz. Biz hep çalışanlarımızı ve emeklilerimizi enflasyona ezdirmeyeceğiz dedik ve **hamdolsun sözümüzü tuttuk**.

Asgari ücrete cumhuriyet tarihinde yapılmamış oranda zam yaptık. (...) Asgari ücret konusunun kendi takvimi var biliyorsunuz. İşçilerimizi ara zamlarla rahatlatmıştık, şimdi de işçi ve işveren kesimini bir araya getirip en makul çözümü bulacağımıza inanıyorum.”⁸

Cumhurbaşkanı'nın bu açıklamasındaki “Asgari ücret konusunun kendi takvimi var” sözleriyle ilgili sorular ve yanıtlarından önce, 30 Kasım ile 7 Aralık 2023 tarihleri arasındaki **Yurt Dışı Programını** anımsa(t)mak gerekiyor. Cumhurbaşkanlığı web sayfasındaki “haberler” listesine göre:

- 30.11.2023'te, Cumhurbaşkanı Erdoğan Birleşik Arap Emirlikleri'ndedir.
- 01.12.2023'te, Cumhurbaşkanı Erdoğan, Birleşik Arap Emirlikleri Devlet Başkanı Al Nahyan ile görüşmüştür ve Dünya İklim Eylemi Zirvesi'ne katılmıştır.
- 04.12.2023'te, Cumhurbaşkanı Erdoğan Katar'dadır.
- 07.12.2023'te, Cumhurbaşkanı Erdoğan Yunanistan'dadır.⁹

Asgari ücretin belirlenmesiyle ilgili toplantıların takvimi, özellikle “1 Aralık” olduğunu Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın açıkladığı ilk toplantı tarihinin değiştirilerek “11 Aralık”a ertelenmesiyle ilgili olduğunu düşündüğüm sorularım şunlardır:

- Asgari ücretin “kendi takvimi var” sözlerinin anlamı nedir?
- Bir takvim varsa eğer, bu konuya ilişkin kuralların yer aldığı yasaya, kararnameye ve yönetmeliğe dayanarak Bakanlık mı, yoksa Komisyon mu belirlemiştir?
- Yoksa toplantı çağrısı ve gündem dışında takvim, yani başından sonuna değin süreç, özellikle de asgari ücret kararı, Aralık 2021'den Aralık 2023'e değin “fiilen” uygulanan hukuksuzlukların ortaya koyduğu gibi, işlevsizleştirilen Komisyon dışında mı belirlenmiştir?

Önce, şu saptamayı yapmalıyım: Yürürlükteki hukuka (yani İş Kanunu ve 1 sayılı CB Kararnamesi ile AÜ Yönetmeliği'ne) göre Cumhurbaşkanı'nın, söz ettiği “takvim”in, yani asgari ücreti belirleme sürecinin hiçbir aşamasında yasal yetkisi yoktur. Yasal süreç, ÇSG Bakanlığı'nın yapacağı gündemli olması gereken toplantı çağrısıyla başlar. “Komisyon'un” aldığı “kesin” kararı “Komisyon Başkanı'nın” açıklaması, gerekçeli kararın da RG'de yayınlanmasıyla sona erer.

Ama Aralık 2021'den beri, asgari ücretin altı aylık dönemler için geçerli olmak üzere belirlendiği tüm süreçlerde, “takvim” böyle işlememiş, asgari ücret kurumu yinelenen sayısız hukuksuzluklarla işlevsizleştirilmiştir. Yukarıdaki soruların öz anlamı budur. Yanıtları, makaleler dizisinde, yalnızca basındaki haberlerde değil aktörlerinin kendi web sayfalarında açıklanan resmî söylem, eylem ve görsellerinde de vardır.

Bu nedenledir ki Aralık 2023 sürecinin “takvimi”, yani sürecin yürürlükteki hukuka uygun olarak işleyip işlemediği konusunda neredeyse her aşamada açıklamalar yapan Cumhurbaşkanı'nın yurt

⁸ Yayınlanma: 10.11.2023, 10:19, Güncelleme: 10.11.2023, 10:27;
[http://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/erdogandan-asgari-ucret-ve-emekli-maasi-aciklamasi-;](http://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/erdogandan-asgari-ucret-ve-emekli-maasi-aciklamasi-)

Habertürk, Giriş: 10.11.2023, 10:53, Güncelleme: 10.11.2023, 10:53; [https://www.haberturk.com/cumhurbaskani-erdogan-dan-asgari-ucret-ve-emekli-zammi-aciklamasi-3636200-ekonomi;](https://www.haberturk.com/cumhurbaskani-erdogan-dan-asgari-ucret-ve-emekli-zammi-aciklamasi-3636200-ekonomi)

Haber Merkezi, Yayınlanma, 10 Kasım 2023, 10:27, Güncelleme, 10 Kasım 2023, 10:35;
<https://www.dunya.com/gundem/erdogandan-asgari-ucret-aciklamasi-en-makul-cozumunu-bulacagimiza-inaniyorum-haberi-710505>

⁹ Haberler, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/> erişim: 11.12.2023.

dışı programı ve açıklamalarının tarihi de önem taşımaktadır. Çünkü ÇSG Bakanları Bilgin ve Işıkhhan yaptıkları açıklama ve konuşmalarda, Cumhurbaşkanı'nın sözlerini "talimat" olarak kabul ettiklerini Aralık 2021'den beri her fırsatta ve iki makalede ele aldığım Aralık 2023 sürecinde de açıkça belirtmiş ve yinelemişlerdir.

Cumhurbaşkanı, 10 Kasım'daki açıklamasının ardından, yani Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın Aralık 2023 sürecinin 1 Aralık'ta başlayacağını açıklamasından bir gün sonra **2 Aralık'ta**, bu kez Birleşik Arap Emirlikleri'nde (Dübai'de) yapılan Dünya İklim Zirvesi toplantısından dönüşünde uçakta gazetecilere açıklamalarda bulundu. Asgari ücretin yıllık olduğunu, bu süreçte de "**bir kez verilecek**" zamla bu sorunun 2024 sonuna değin çözülmüş olacağını ileri sürdü:

"Bütün mesele tarafları mağdur etmeden bir neticeye varabilmek. **Asgari ücret artışı zaten biliyorsunuz yıl içinde bir kezdir. Bir kez verilecek zamla bu iş biter. Bunun da sorumlusu birinci derecede Çalışma Bakanımız Vedat Işıkhhan'dır.** Biz vatandaşımızı bugüne kadar enflasyona ezdirmedik ve ezdirmeyiz. Ekonomi yönetimimiz bir yandan da enflasyonu dizginleyici adımlar attı, bunlar da sürüyor. İşaretler olumlu, yakında enflasyonun kalıcı bir şekilde dizginleneceğini göreceğiz. Enflasyon sorununu da tarihe karıştıracamız." ¹⁰

Kuşkusuz, Komisyon'un ilk toplantısını yapmasından dokuz gün önce yapılan bu açıklamadan altını çizdiğim üç cümle önemlidir. Ama kanımca, açıklamanın tarihi de Komisyon'un ilk toplantı tarihinin değiştirilmiş olması yönünden önemlidir.

Cümlelerden birinci ve ikincisi, yürürlükteki kurallara açıkça aykırıdır. Çünkü asgari ücretin belirlenme süresiyle ilgili 4857 sayılı yasadaki kuralda, "**en geç iki yılda bir**" denilerek belirtilmiş olan "üst sınır"dır (m. 39/1). Yönetmelik de, aynı kuralı yinelemiştir (m. 7/1). Bakan Işıkhhan'ın ileri sürdüğü gibi Cumhurbaşkanı'nın "öngörüsü"ne ve "talimatı"na değil, bu kuraldaki "en geç" sözcüklerine dayanarak ki asgari ücret yıllık ve yarı yıllık olmak üzere belirlenebilmiştir. Yani ileri sürüldüğü gibi "zaten" yılda "bir kez" değildir! "İşin bitmesi", yani asgari ücret konusunda yılda bir kez zam verilmesi olanaklıdır ama yasal zorunluluk değildir.

Üçüncü cümle, yetki sorunuyla ilgilidir. 2024 yılının tümünü kapsayacak bir karar alınmasına hukuksal engel yoktur. Ama bu konuda hukuksal olarak "**kesin karar**" almaya tek yetkili olan **Komisyon'dur**. "Ara artış" süreçlerinde ise böyle olmadı, fiili Talimat Hukuku uygulandı. "Birinci derecede sorumlu", ÇSG Bakanı değil Cumhurbaşkanı idi!

Unutulmaması gerekir ki bu süreçlerden ilkinde, Komisyon'un saptadığı, ama ne yazık ki "kesin" değil "öneri" nitelikli bir "rakam" üzerinde asgari ücreti belirlediğini, canlı TV yayınında "Biz de belirledik!" diyerek kendisi açıklamıştı Cumhurbaşkanı. Dolayısıyla, Cumhurbaşkanı'nın altı çizili bu cümlesi de yasaya aykırıdır. Asgari ücretin, alınacak tüm kararlar konusunda birinci derecede sorumlusu, ÇSG Bakanlığı değil, tek ve biricik "yetkili özne" olarak tanımladığım Komisyon'dur. ¹¹

¹⁰ "Erdoğan'dan 'Asgari Ücret' Açıklaması: Asgari Ücret Artışı Yıl İçinde Bir Kezdir. Bir Kez Verilecek Zamla Bu İş Biter", 02.12.2023, 16:17; https://ankahaber.net/haber/detay/erdogandan_asgari_ucret_aciklamasi_asgari_ucret_artisi_yil_icinde_bir_kezdir_bir_kez_verilecek_zamla_bu_is_biter_161499;

"Erdoğan'dan asgari ücret açıklaması! Ekonomiyi sarsmayacak bir artış yapılacak", Yayınlama, 06 Aralık 2023 19:09, Güncelleme, 06 Aralık 2023 21:19; <https://www.dunya.com/gundem/erdogandan-asgari-ucret-aciklamasi-ekonomiyi-sarsmayacak-bir-artis-yapilacak-haberi-712968>;

https://www.youtube.com/watch?v=_JmcnY2srVE;

<https://www.ntv.com.tr/video/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-asgari-ucrete-tek-zam-mesaji,4b-JOmVUI0Oz54xtFYJbbA>

Giriş: 03.12.2023 15:49 Güncelleme: 03.12.2023 15:51; <https://www.birgun.net/haber/turk-is-baskani-asgari-ucret-pazarligini-baslatacaklari-rakami-acikladi-488093>.

¹¹ "Asgari Ücret Kararının Yetkili Öznesi Kimdir, 'Aracısı' Kimdir?", Asgari Ücret Makaleler Dizisi: 2; http://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2022/08/2-YETKILI-OZNE-KIMDIR-ARACI-KIMDIR_-17.08.2022-.pdf, Eklenme tarihi: 17 Ağustos 2022

Cumhurbaşkanı, Kabine toplantısı sonrasında 6 Kasım'da yaptığı açıklamada, Komisyon'un 11 Aralık'ta toplanacağını belirterek, ama bu kez 2024 için "tek zam" konusuna değinmeksizin dengeli ve üçlü uzlaşmayla sonuçlanacak bir asgari ücret süreci yönetileceğini, kendisinin de bu süreci izlemenin ötesinde bir ilgisinin bulunduğunu gösteren "emredici" bir anlatımla belirtti:

"Yılbaşında çalışanlarımızın ücretlerinde hem *genel ekonomik dengeyi sarsmayacak* hem de onların *kayıplarını telafi edecek* bir artış yapılacaktır. Asgari Ücret Tespit Komisyonu toplantılarına 11 Aralık'ta başlanıyor. *İşçilerimizin onayını alacak, işverenlerimizi de yormayacak* ve istihdama zarar vermeyecek bir asgari ücret seviyesi hedefiyle bu süreç yönetilecek." ¹²

Aralık 2023 sürecinin belirtilen yaklaşım ve uyulacak ilkelerle "yönetileceği"nden söz edilmiş olmasının anlamı nedir? Süreci yönetecek olan kimdir? Cumhurbaşkanı mıdır, ÇSG Bakanı mıdır? Komisyon'u Bakan mı yönetecektir? Sürecin nasıl başlayacağı, görüşme ve çalışmaların nasıl süreceği ve sonuçlanacağı, Bakanlığın bu süreçteki yeri var olan kurallarda açık seçil yazılmış değil midir? Cumhurbaşkanı'nın "talimat" diliyle yaptığı bu açıklama, sözcük kullanılmamış olsa da, Aralık 2023 sürecinde de fiili "Talimat Hukuku"nun uygulanacağı anlamına gelir aslında.

3. Ara Artış Uygulamasına Son Verileceğinin Ön Belirtileri: Bakan ve Cumhurbaşkanı'nın Yasaya Aykırı İlk Açıklamaları

Asgari ücret kurumunun hukuksuzluklarla işlevsizleştirilip Talimat Hukuku'nun uygulandığı "ara artış" yöntemlerinden vaz geçilmesine ilişkin ilk açıklamalar Aralık'a girilmeden yapılmaya başlandı. Örneğin, 14 Kasım günlü bir habere göre, bir sosyal güvenlik uzmanı bir TV programında, "asgari ücrete 2 senedir yapılan ara zammın bu sene gündemden kalkabileceğini", Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın bu 2024 yılında tek seferlik bir zam hazırlığında olduğunu, "*Hazine ve Maliye yönetimine bakıldığında) 2024 yılında asgari ücrete iki sefer değil tek sefer zam yapılacağını(n) görüldüğünü*" belirtmişti. ¹³

Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek kaynaklı olduğu anlaşılan "tek sefer zam" görüşünü, izleyen günlerde ÇSG Bakanı ve Cumhurbaşkanı da savundu.

Örneğin *Işıkhan*, 21 Kasım 2023 günlü bir habere göre, kabine toplantısı sonrasında gazetecilerin sorularını yanıtlarken, 2023'ün "*Temmuz ayında olduğu gibi ilke yine enflasyona ezdirmemek. Asgari ücret zaten hep yılda bir kereydi biliyorsunuz. Yine tek zam olacak şekilde çalışıyoruz*" dedi. Ancak sürdürdüğü açıklamalarında, yarı yıl toplantı ve artış olanağını tümüyle kapatmadı. Çünkü, "talimat" yerine "öngörü" sözcüğünü kullanan ama izleyen satırlarda değineceğim başka bir açıklamasından bu sözcüğün "talimat" ile eşanlamlı olduğu anlaşılan *Işıkhan*'a göre:

"Geçen temmuz ekstraydı. O da *Sayın Cumhurbaşkanımızın öngörüsüyle ihtiyaç duyulduktan sonra oldu. Ama ihtiyaç hasıl olursa bir araya gelinebilir. Gelecek yıl inşallah enflasyonda gerileme olacak. Temmuzda ikinci bir toplantı yapmayacağız*, ikinci zamma gerek olmayacak diye düşünüyoruz. Tüm parametreler iyi gidiyor çünkü." ¹⁴

¹² Aynı haber, bir başka gazetede, bu alıntının bazı sözcüklerinin değiştirildiğini düşündüğüm ilk cümlesinin farklı biçimde aktarıldığını, asgari ücretin belirlenmesi sürecinde hukuksal olarak yeri olmayan Cumhurbaşkanı'nın "yetkili özne" olduğunu belirtmeye yönelik bir anlatımla yer aldı:

"Yılbaşında ekonomik dengeyi sarsmayacak, çalışanlarımızın kayıplarını giderecek bir asgari ücret belirleyeceğiz" (...).

"Son dakika... Erdoğan'dan yeni 'asgari ücret' açıklaması", Yayınlanma: 06.12.2023, 19:10, Güncelleme: 06.12.2023, 23:14; <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/son-dakika-erdogandan-yeni-asgari-ucret-aciklamasi->.

¹³ Yayınlanma: 14.11.2023, 09:38, Güncelleme: 14.11.2023, 10:55; <http://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/asgari-ucrete-simsek-ayari-iki-yillik-gelenek-bozulacak>

¹⁴ "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı *Işıkhan*: (Asgari ücret) Yine tek zam olacak şekilde çalışıyoruz", 21.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/calisma-ve-sosyal-guvenlik-bakani-isikhan-asgari-ucret-yine-tek-zam-olacak-sekilde-calisiyoruz/3060383>

Işıkhan'ın bu açıklaması konusundaki ilk saptamam şudur: Bakanın, sanıyorum “istisna” ve/yada “olağan dışı” anlamında “Temmuz” diyerek “extra” sözcüğüyle tanımladığı ve 2023'ün ilk yarısına ilişkin olduğunu düşündüğüm süreçle ilgili bu açıklaması, Cumhurbaşkanı'nın bu sürece karıştığını ortaya koymaktadır. Çünkü Bakan'a göre, bu süreçte ara artış uygulanması, Cumhurbaşkanı'nın öngörüsüyle gerçekleşmiştir. Bundan, Cumhurbaşkanı'nın “öngörüsüyle ihtiyaç duyulmamış” olması durumunda, ara artış yapılmayacağı sonucu çıkmaz mı? Çıkar elbette!

Yine, 2023'ün ikinci yarısında bu yılın sonuna yani 2024 başına değin geçerli olacak asgari ücreti belirlemek üzere toplanacak (toplanan) Komisyon, ancak Cumhurbaşkanı'nın öngörüsüyle ihtiyaç duyulduğu için mi, toplandı? Yoksa, birinci yarı yıl saptanan asgari ücretin geçerli olduğu süre dolduğu için mi toplandı?

Işıkhan ayrıca, Komisyon adına konuşurcasına, “enflasyonda gerileme olaca(ğı)” gerekçesiyle, gelecek yıl (2024) için de öngöründe bulundu: İkinci yarı yıl artışına gerek kalmayacağını, Aralık 2023 sürecinde saptanacak asgari ücretin 2024'ün tümü için geçerli olacağını ileri sürdü.

Bakan Işıkhan'ın, kabine toplantısının ardından sorularını yanıtladığı gazetecilere yaptığı açıklamaların ilki, Aralık 2023 sürecinin hızla sonuçlandırılmasıyla ilgiliydi. Işıkhan yanıtında, “asgari ücreti belirlemek üzere **temmuzda olduğu gibi hızlı şekilde taraflarla bir araya gelecekerini**”, 11 Aralık “**Pazartesi** süreci başlataca(klarını)” ve “komisyonlarla bürokratları(nın) çalış(tıklarını)” bildirdi. “Temmuz ayında asgari ücret görüşmelerinin çabuk bitirilmesi için çaba gösterilmişti. Bu görüşmelerde de ay sonuna kalmadan sonuç açıklanır mı?” sorusu üzerine, Bakanlık içinde yapılan çalışmalar, sürecin “erken bitirilmesi” ve süreci Cumhurbaşkanı'na sunması konularında şu bilgileri verdi:

“Komisyonun çalışmasına bağlı. Teknik çalışmalar yapılıyor. Biliyorsunuz bakanlıklardan temsilciler geliyor, erken bitirilmesi konusunda onların çalışmaları bize şekil verecek. Ocak ayından itibaren geçerli olacak asgari ücreti, 31 Aralık'a kadar Resmî Gazete'de yayımlamak zorundayız.

Komisyonlar ne kadar hızlı çalışırlarsa biz de sonucu o kadar hızlı açıklayacağız. Şu an tüm göstergeler olumlu gidiyor. **Pazartesi TÜRK-İŞ ve TİSK başkanımızla bir açılışımız olacak.**

Süreci, Sayın Cumhurbaşkanımıza arz ettim. İlkemiz, her zamanki gibi siz de biliyorsunuz, çalışanlarımızı enflasyona ezdirmemek.”

Işıkhan, asgari ücrette yapılacak artış tutarı ve oranı (17.500 TL ile % 53,5) işveren desteği konularındaki soruları, çalışmalar sonuçlandığında paylaşacaklarını ve değerlendireceklerini belirtmekle yetindi. Buna karşılık, “asgari ücret için tek zam olacağına yönelik açıklamalar” konusunda, ne yazık ki olmayan Yönetmelik kuralına dayanarak ve yineleyerek kesin bir dille şöyle konuştu:

“Tek zam olacak, çünkü yönetmeliğimizde de öyle, Asgari Ücret Yönetmeliğimizde yolda bir kere. Çok zorunlu koşullarda, deprem gibi... Geçen yıl Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatı ile asgari ücrete ikinci zammı yaptık.”¹⁵

Bakanın “hızlı çalışıp erken bitirme” ve “teknik çalışmalar” konularındaki açıklamalarının çok da inandırıcı olmadığı ortadadır. Çünkü asgari ücret süreci Eylül sonlarından başlayarak basın ve kamuoyunun gündemine girmiş bir sorundur. Kaldı ki, Bakan'ın “Temmuz” diye söz ettiği Haziran 2023 sürecinde saptanan asgari ücretin 1 Temmuz'dan başlayarak 31 Aralık 2023'e değin geçerli olduğu, altı ay önce RG'de yayımlanan kararda belirtilmiştir. Ve en önemlisi süreç, daha önce

¹⁵ “Bakan Işıkhan: (Asgari ücret) Komisyonlar ne kadar hızlı çalışırlarsa biz de sonucu o kadar hızlı açıklayacağız”, 07.12.2023; <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-isikhan-asgari-ucret-komisyonlar-ne-kadar-hizli-calisirlarsa-biz-de-sonucu-o-kadar-hizli-aciklayacagiz/3075689>;

AA, Yayınlanma: 07.12.2023: 12:03, Güncelleme: 07.12.2023: 12:21; https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-bakan-isikhandan-asgari-ucret-aciklamasi-yuzde-50-zam-2149060?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc

açıklandığı gibi 1 Aralık'ta başlatılmamıştır. Gerek ÇSG Bakanlığı'nın gerekse Komisyon'da devlet kanadının kurumsal temsilcilerinin bulunduğu TÜİK, Hazine ve Maliye ile Ticaret Bakanlıkları temsilcilerinin yapacağı teknik çalışmalar için Aralık ayını beklemeleri gerekmiyordu kuşkusuz.

Işıkhan'dan yaptığım yukarıdaki alımtıda yer alan 11 Aralık Pazartesi günü yapılacak ilk toplantıyla ilgili olarak söylediği “**TÜRK-İŞ ve TİSK başkanımızla bir açılışımız olacak**” cümlesi de sorunludur. Dilerim ki ÇSG Bakanı, ilk toplantının kendisiyle birlikte işçi ve işveren kanatları temsilcilerinin Başkanlığını yapacak Türk-İş Genel Başkanı E. Atalay ile TİSK Yönetim Kurulu Başkanı Ö. B. Akkol ile gerçekleştirecekleri “açılış”tan, dolayısıyla Komisyon toplantısının bu açılışın ardından Bakanlığın seçtiği Başkan'ın Başkanlığında yapılacağını belirtmek istemiştir.¹⁶

Bakan Işıkhan'ın eleştiriyi hak eden asıl yanılışı, “tek zam” görüşünün dayanağı olarak yalnızca Yönetmeliği göstermiş, “yılıda bir kere” dediğini ileri sürebilmiş olmasıdır. Bu yanılığa dayanak yapılan Yönetmelik kuralının dayanağı İş Kanunu'nun “... ücretlerin asgari sınırları en geç iki yılda bir belirlenir” diyen madde 39/1'deki kuraldır. 28 Temmuz 1967 tarihli ve 931 sayılı İş Kanunu'ndan beri (m. 33/1), aynen yürürlüktedir. Bunu, “dikkatten kaçtığı” kabul edilebilecek “masum” bir yanılı mı sayacağız? Yürürlükteki bu kurallar, Bakanlığının teknik çalışmaları yapan bürokratlarının da mı dikkatinden kaçmıştır? Yoksa, sanmıyorum ama, Cumhurbaşkanı'na da yineletirilmiş yasal dayanaktan yoksun bu savla, tümüyle yetkisi kapsamında olan bir konuda Komisyon'u baskı altına alarak yeni bir hukuksuzluk örneği mi yaratılmak istenmiştir?

Bakan'ın, Cumhurbaşkanı'nın “talimatı ile” gerçekleştirildiğini belirttiği geçen yıl yapılan ikinci zammı örnek olarak göstermesi ve bunu da “depresyon” gerekçesine dayandırmış olması kabul edilemez. Çünkü uygulama, selefi olan Bakan V. Bilgin döneminde başlamış ve “depresyon”den önce üç kez yinelenmiştir. Ara zam uygulamalarının asıl nedeni, her açıklaması ve konuşmasında Cumhurbaşkanı'na sürekli göndermelerde bulunarak “çalışanları, işçileri altında ezdirmediklerini” söyledikleri, gerçek oranlarını vermekten kaçındıkları yüksek enflasyon olgusudur.

Işıkhan'ın asgari ücret sürecini “Cumhurbaşkanı'na arz ettiğini” belirtmiş olmasına gelince; bunu başka açıklamalarında sıklıkla yinelediği Cumhurbaşkanı'nın “iradesi”, “liderliği”, “talimatı” doğrultusunda hareket ettikleri ve sürecin içinde olmasıyla “kendilerini güçlü hissettikleri” yolundaki açıklamalarının, sonuç olarak sergiledikleri hukuksuzlukların dolaylı bir itirafı saymamak olanaksızdır.

4. Türk-İş Heyetinde Dört İşçinin Yer Alması Sorunu ve Anlamı: Atalay'ın Açıklaması, Hukuksal Durum ve Bir Seçenek

Türk-İş Genel Başkanı'nın önceki ara artış süreçlerinde “AÜT Komisyonu'nda bir işçinin / işçilerin yer alması” sorunu konusunda nedenlerini ve dayanaklarını açıklamaksızın sıklıkla yinelediği önerisi ve sorunu, iki yıl sonra Aralık 2023 sürecinde bir “söylem” olmaktan çıktı. Türk-İş beş sendika yöneticisiyle temsil edilemediği Komisyon'da, bu kez farklı işkollarından dört işçinin “oturtulacağını” açıkladı.

Atalay bu konuda, Komisyon toplantısından iki hafta önce, temsilci işçilerin hem sayısı ve yaptıkları işler, hem de izleyecekleri bu yeni yaklaşım ve yöntem konularında şu bilgileri verdi:

“Komisyonda 5 kişilik TÜRK-İŞ heyetinde bu yıl farklı mesleklerden asgari ücretli 4 işçi yer alacak. TÜRK-İŞ yönetiminden bir sendikacı ile **sendikali olmayan garson, akaryakıt pompacısı, berber ve kasap gibi farklı mesleklerden 4 işçi kardeşimiz görüşmelerde milyonlarca asgari ücretliyi temsil edecek.**”

¹⁶ Aralık sürecinin ilk perdesini, 11 Aralık toplantısının yapılmasından önce kaleme almıştım.

Bu dileğimde yanılmamış oldum. Bakan Işıkhan'ın 11 Aralık'ta, açılış konuşmalarının ardından, yasa gereği “gizli” olan toplantının Komisyon Başkanı'nca sürdürüleceği konusundaki açıklamasını izlediğim canlı yayında gördüm ve duydum.

Ve de, uyulması hiç de zor olmayan bu hukuka uygunluktan mutlu oldum!

Önceki yıllarda 1 işçi komisyonda yer alıyordu, bu yıl ilk kez 4 işçi pazarlık masasında olacak.”¹⁷

Atalay, bu açıklamasından iki hafta kadar sonra toplanan Genel Kurul’da, aşağıda değindiğim Bakan ve Cumhurbaşkanı’nın 2024 için “tek zam” konusundaki görüşlerine verdiği yanıt sırasında, dört işçinin sağlık, büro, enerji ve karayollarında çalıştıklarını da belirtti:

“Bu yıl Asgari Ücret Tespit Komisyonunda *işçi heyetinde bir sağlık işçisi, bir kasiyer, bir enerji işçisi, bir de karayollarında kar temizleyen taşeron işçi yer alacak*. Bu parayla nasıl geçinemediklerini anlatacaklar.”¹⁸

Bir başka habere göre bu işçiler; Türk-İş üyesi sendikalarca farklı kent ve sektörlerden seçilmiştir. “Türk-İş, “toplantı öncesi(nde) Ankara’ya çağırdığı işçilerin sorunlarını dinle(miş) ve işçilerden yaşam mücadelesini masada anlatmalarını talep et(miştir).” “Vatandaşın geçim derdinin masaya doğru yansması için kirada olan, evli ve çocuklu işçiler tercih edil(miştir).” Bu işçiler, “asgari ücretle kirada oturup çocuk bakarak hayat pahalılığı karşısında ‘nasıl geçinemediklerini’ anlatacak” ve “... toplantıların tümünde yer alacak(tır)”. İki erkek işçinin biri, “Bolu Cankurtaran mevkiinde taşeron firmanın karla mücadele ekibinde, diğeri Çorum’da elektrik dağıtım firmasında taşeron olarak”; iki kadın işçiden biri, “Adana Şehir Hastanesi’nin taşeron firmasında, diğeri de İzmir’deki bir AVM’de tezgahlar olarak” çalışmaktadırlar.¹⁹

a. Sendikasız İşçi Temsilcileri Belirlenmesinde Hukuksal Durum

Türk-İş, Komisyon’un işçi kanadı üyelerini, yerleşik bir uygulamayla değişik işkollarındaki bağlı sendikalarının genellikle aynı genel başkanlarından belirlerken, Aralık 2023 sürecinde Komisyon’daki beş temsilcisinden dördünün “sendikasız işçiler” olacağını açıkladı ve uyguladı.

Türk-İş’in bu yönetime başvurmuş olmasındaki hukuksal durum nedir? Sorunun yanıtı, yürürlükteki kurallarda vardır. Bu karar ve uygulama, yasaya aykırı değildir. Çünkü 4857 sayılı yasanın 2018’de Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı sistemine aynen aktarılan kuralı (m. 39/2), işçi kanadının beş temsilcisini seçme yetkisini bir “*üst sendikal örgüte*”, bu kuraldaki anlatımla yalnızca “*bünyesinde en çok işçiyi bulunduran en üst işçi kuruluşuna*” tanımıştır. Bu üst kuruluş ise, öteden beri Türk-İş’tir. Kural, bu üst işçi kuruluşuna (Türk-İş’e), beş temsilciyi “*değişik işkollarından*” seçme zorunluluğu getirmiştir. Ancak, *seçilecek temsilcilerin “sendika üyesi” olmasını zorunlu tutmuş değildir. Yasa anlamında “işçi” olmalarını yeterli saymıştır.*

Yasaya dayanarak çıkarılan Asgari Ücret Yönetmeliği de, bu işçilerde aranacak koşulları belirlemiştir. Buna göre, *Komisyon’a seçilecek işçi ve işveren temsilcilerinde aranan, gerçekleştirilmesi zor olmayan üç koşul vardır:* a) Asgari ilköğretim mezunu olması; b) 21 yaşını doldurmuş bulunması; c) Yüz kızartıcı bir suçtan dolayı hüküm giymemiş olması” (m. 13). Doğru bir yaklaşımla “sendika üyeliği” koşuluna yer vermeyen Yönetmelik ayrıca, *işçi temsilcileri için önemli bir güvence kuralı* da öngörmüştür: “Komisyonun işçi temsilcisi üyelerinden işçi olanların, komisyondaki görevleri süresince, iş sözleşmesinden ve toplu iş sözleşmesinden doğan hakları devam eder” (m. 15).

¹⁷ “Haber Giriş: 15.11.2023, 10:12, Son Güncelleme: 15.11.2023, 10:27; <https://gazeteoksijen.com/turkiye/asgari-ucret-pazarligi-turk-is-4-isciyle-katilacak-194557>;

Yayınlanma: 15.11.2023, 10:24, Güncelleme: 15.11.2023, 10:24;

<http://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/milyonlarca-calisani-igilendiriyor-asgari-ucret-pazarliginda-yeni-2141222>

¹⁸ 30 Kasım 2023, <https://www.turkis.org.tr/turk-is-24-olagan-genel-kurulu-basladi/>; Yayınlanma: 01.12.2023, 03:00, Güncelleme: 01.12.2023, 03:00;

https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/turk-is-baskani-ergun-atalay-asgaride-tek-zamma-tepki-gosterdi-cambaz-2146821?utm_source=Anasayfa&utm_campaign=Cumhuriyet&utm_medium=Gundem

¹⁹ “Asgari ücret komisyonu toplanıyor! 4 işçi anlatacak: Nasıl geçinemiyoruz”, 10 Aralık 2023, 09:10; www.finansgundem.com, <https://www.finansgundem.com/haber/asgari-ucret-komisyonu-toplaniyor-4-isci-anlatacak-nasil-gecinemiyoruz/1773454>

Temmuz 2023 sonunda yayınlanan çalışma istatistiklerine göre, Komisyon'da işçi kanadını temsil etme tekeli bulunan Türk-İş'in "bünyesinde", yani kendisine bağlı olan 34 sendikada, toplam üye sayısı ancak 1.300.000'i aşabilmiştir! ²⁰ Üye sendikalarında, varsa eğer, asgari ücretli sendika üyelerinin sayısı parmakla sayılacak kadar bile azdır! Kısacası, milyonlarca sendikasız işçinin Komisyon'daki tek temsilcisi Türk-İş'in ve eğer Komisyon'da temsil edilmiş olsalardı, diğer iki konfederasyon Hak-İş ve DİSK'in bağlı sendikalarındaki işçilerin tümü sendikalı ve toplu pazarlıklı çalışma ilişkileri sistemi kapsamında olduklarından, sendikasız asgari ücretli işçilerin Komisyon'da temsil edilmeleri sorunu açısından herhangi bir değişiklik olmayacaktı.

b. Bir Seçenek: Komisyon'un İşçi Temsilcilerinin Diğer Konfederasyonlarla İşbirliği Yaparak Belirlenmesi

Bu hukuksal durum karşısında, Komisyon'un işçi kanadı temsilcilerinin belirlenmesinde öngörülen yasal sınırlama nedeniyle, asgari ücretin belirlenmesi süreçlerinde Türk-İş'in ve diğer konfederasyonların dile getirdikleri yapısal sorundaki çözümsüzlüğe göreceli bir çözüm olabileceği anlamında bir görüşünün savunulmasından bağımsız olarak, kanımca şu sorunsal da tartışılabilir:

Komisyon'un Türk-İş'le sınırlı işçi kanadı yapısını görece demokratikleştirme olanağı var mıdır?

Bu sorunsal bağlamında, yanıtlanması gereken ön sorular vardır: İş Kanunu'nun 1 sayılı kararnameye olduğu gibi aktarılan fıkrasındaki kuralın kapsamı nedir? Daha açık anlatımla, "... bünyesinde en çok işçiyi bulunduran en üst işçi kuruluşuna", yani bu sayısal koşulu sağlayan konfederasyona tek başına tanınmış işçi kanadının beş temsilcisini seçme yetkisinin kapsamı nedir? Bu konfederasyon, beş temsilciyi, şimdiye değin uygulanageldiği gibi yalnızca kendisine bağlı sendikalardan belirlemek zorunda mıdır? Yoksa, kendisine bağlı olmayan sendikalardan da temsilci belirlemesi olanaklı mıdır?

Bu kurallar ve sorunsal bağlamında yapılacak tartışmalarda, örneğin şu sorulara da yanıt aranabilir, aranmalıdır: Türk-İş'in Aralık 2023 sürecinde dört temsilci işçiyi seçerken başvurduğu yöntem, aynı zamanda diğer konfederasyonlarla işbirliği yaparak da kullanılamaz mı? Buna, hukuksal engel var mıdır? Daha somut bir anlatımla örneğin Türk-İş'in, sendika üyesi olmamaları ve öngörülen kural ve koşullara uyararak belirlediği dört işçiden ikisi için Hak-İş ve DİSK'e öneride bulunması, üç konfederasyonun bu konuda görüşerek ve anlaşmaya vararak olumlu bir karar alması olanaklı mıdır?

Yanıtlarıma, "kuralın kapsamı nedir?" sorusundan başlayayım: Aktardığım kural, sayısal çokluğu sağlayan konfederasyonun, kendisine tanınan beş temsilciyi belirleme yetkisini "kendisine bağlı sendikalar" ile sınırlandırmış, böyle bir anlatıma/koşula yer vermiş değildir. Bu yetkiyi tanımıştır ama, "münhasıran" kendisine üye sendikalarla, yani "bünyesinde" bulunan sendikalarla sınırlı olarak kullanılabilmesini açıkça belirtmiş, yani zorunlu tutmuş değildir. Nitekim Türk-İş de, dört temsilci işçiyi, "sendikasız" işçiler arasından, yani kendisine bağlı sendikalar dışından seçmiştir. Bu seçimi, kendi sendikal anlayışına öncelik vererek yapmış olabilir. Ama bu, hukuksal olarak bu yönetime başvurma sorunu açısından ne önemlidir ne de bir engel oluşturur.

Sonuç olarak, Türk-İş'in bu yola başvurması hiçbir itiraza yol açmadı. Doğrusu da budur. Çünkü sayısal çokluğu sağlayan konfederasyonun, Komisyon'un işçi kanadı temsilcilerinden bazılarını gerek diğer konfederasyonlara bağlı sendikalardan gerekse sendikasız işçilerden belirlemesine hiçbir hukuksal engel yoktur. Dolayısıyla, sayısal çokluğu sağlayan konfederasyon, işçi kanadı temsilcilerini belirleme yetkisini diğer konfederasyonlarla işbirliği yaparak belirleyebilir. Ve bu işbirliğinin çerçevesi, yasal koşullar göz ardı edilmeksizin, ilgili üst sendikal kuruluşlarca birlikte belirlenebilir.

²⁰ Mesut Gülmez, "Komisyon 'Talimat Hukuku'na Göre Karar Alıyor: Görüntüde Komisyon", Havva Gümüşkaya, "Asgari Ücret Dizisi", *Birgün*, 02.12.2023, <https://www.birgun.net/haber/komisyon-talimat-hukuku-na-gore-karar-aliyor-goruntude-komisyon-487750>

Türk-İş'in, en çok üyesi olan üst işçi kuruluşu sıfatıyla Komisyon'un temsilcilerini sendikasız işçilerden belirleme yöntemine başvurmasında olduğu gibi, bu yetkisini **“sendika üyesi olmayan” birer Komisyon temsilcisinin Hak-İş ve DİSK'ten belirlenmesini önererek kullanmasına da hiçbir hukuksal engel yoktur.**

Özetle, yürürlükteki kurallar, işçi kanadının beş temsilcisini belirleyecek üst sendikal örgütü, uyulması zorunlu “sayısal çoğunluk” ölçütüyle sınırlandırmıştır. Yine, temsilcilerin “değişik işkollarından” belirlenmesi de zorunludur. Bunlar ve Yönetmelikte öngörülenler dışında, beş işçi temsilcisini belirleyecek üst işçi kuruluşunu bağlayan ve temsilcileri seçme özgürlüğünü sınırlandıran herhangi bir kural yoktur. Kuşkusuz, Aralık 2023 sürecine değin böyle bir yöntemle başvurulmamış olması ve bilebildiğimce bu kapsamda uygulamada bir örneğinin bulunmaması, bu yöntemle başvurulamayacağı yolunda bir görüşün dayanağı yapılamaz. Çünkü yasanın esnek bir yaklaşımla, yalnızca işçi kanadı temsilcilerini belirleyecek yetkili konfederasyonu tanımlamakla yetinip, belirlemenin kendi “bünyesindeki” bağlı sendika yönetici ve/yada üyeleri arasından yapılmasına ilişkin bir anlatıma yer vermemiş olması, sınırlandırıcı bir yaklaşımla yorumlanamaz. Kanımca, **“kuşkulu durumlarda özgürlük yararına yorum”** (in dubio pro libertate) ilkesi uyarınca, bu hukuksal boşluğun “yasak” değil “özgürlük” olarak yorumlanması ve sayısal çokluğu taşıyan konfederasyonun Komisyon'un iki temsilcisinin belirlenmesi diğer iki üst işçi kuruluşundan istemesi, bu amaçla işbirliği önerisinde bulunması olanaklıdır.

Yineleyeyim: Yürürlükteki kuralların tanıdığı bu olanağın hukuksal olarak kullanılabileceğini, Komisyon'un “demokratik” ve “adil” olmadığı yolunda dile getirilen yapısal sorunlara köklü bir çözüm oluşturacağı yaklaşımıyla tartışmadım. Ama, öğretide yanıtını bulamadığım yukarıdaki “aykırı” soruya yanıtım olumludur. Soruna ne ölçüde etkili ve/yada kısmi bir çözüm olacağı tartışılabilir, tartışılmalıdır elbette.

c. Türk-İş'in Bu Yönteme Başvurmasının Nedenleri

Tartışılması gereken bir başka önemli soru ve sorun, Türk-İş'in hangi nedenlerle ilk kez dört işçinin bağlı sendikalarının genel başkanlarından değil sendikasız işçilerden belirleme yöntemine başvurmuş olmasıdır.

Bunun nedenlerinin düşünülmesi ve bazı soruların yanıtlanması, kaçınılmaması gereken bir sorundur Kanımca nedenlerden biri, Aralık 2021'de başlayan “yarı yıl artışları” süreçlerinin ilkinden beri, Genel Başkan Ergün Atalay'ın bu konudaki görüşünü yinelemeyi sürdürmüş olması nedeniyle, artık bunu bir söylem olmaktan çıkarıp uygulamaya koyma gereksinmesi duyulmuş olmasıdır. Ama söylemi eyleme dönüştürmek, daha doğrusu uygulamaya koymak, amacın da asgari ücretli işçilerin yaşadıkları çetin geçinme sorununu Komisyon'un her fırsat, ortam ve koşulda “işçilerimizi enflasyona ezdirmedik” nakaratını yineleyen devlet kanadı temsilcileri ile Türk-İş gibi sendikalı işçilerin sayısal çoğunluk koşulunu sağlayan örgütü TİSK'in belirlediği temsilcilere kendi dilleriyle anlatmak ve böylece Komisyon toplantı salonunda bir tür “canlı yayın” yapmak, tek başına yeterli ve inandırıcı bir gerekçe olamazdı. Çünkü temsilci işçilerin anlatacaklarını ve anlattıklarını, görmezlikten gelseler ve hatta “enflasyona ezdirmedik” deseler de, bu iki kanadın bilmediği düşünülemezdi.

Bu yöntemle başvurma temelinde, açıkça söylemekten kaçınılsa da artık asgari ücret sürecinin Türk-İş'in kendisinin de suskun ve eylemsiz kalarak katkıda bulunduğunu düşündüğüm “türlü çeşitli” hukuksuzluklarla işlevsizleştirilmiş olması vardır. Gerçek, iş hukukunun ve sosyal politikanın en önemli aracı olan asgari ücret kurumunun, yani Komisyon'un bir “hayırseverlik kurumu”na dönüştürülmesi olgusudur. Bunu, bir tür çaresizlik olarak tanımlamak, Türk-İş'in kendisini “zoraki temsilci” olarak gördüğünü söylemek olanaklıdır. Dört sendikasız işçiyi Komisyon üyesi olarak belirleme kararı, iki yıldır fiili Talimat Hukuku'nun uygulanmasıyla yinelenen “Asgari Ücret Tiyatrosu olgusunun, sürecin tıkanmışlığının örtük biçimde de olsa kabul edilmiş olmasının sonucudur. Kanımca söylenememiş olsa da, işçi kanadının tek temsilcisi olma sorumluluk ve yükünü taşıyamamış olmanın, hatta iki yıldır sahnelenen bu tiyatronun bir parçası olmak istenmemesinin örtük bir itirafıdır.

Bu konuda iş hukuku öğretisinde herhangi bir yoruma rastlamadım. *Oğuz Oyan*, Türk-İş'in "simgesel gösteri" olarak tanımladığı bu yola başvurmasındaki amacın, Komisyon'un siyasi iktidar ve sermaye kanatlarının temsilcileri üzerinde "manevi baskı" kurmak, bu yolla da "esas olarak topluma simgesel bir mesaj iletmek iste(miş)" olabileceği görüşündedir. Ne var ki Oyan, Komisyon'un devlet ve işveren kanatları "temsilcileri(nin) vicdanları üzerinden karar" vermeyeceği gerçeğini, dolayısıyla da "Türk-İş sendikacıları(nın) bu simgesel gösterinin ardına sığınarak kendi sorumluluklarından kaçama(yacaklarını)" da vurgulamıştır.²¹

d. İşçi Temsilcilerinin Belirlenmesiyle İlgili Bazı İlk Sorularım

Türk-İş'in Aralık 2023 sürecinde başvurduğu bu yeni yöntem konusunda, sürecin henüz ilk toplantısının yapılmasından önceki erken aşamasında aklıma takılan ama bazılarının sonraki aşamalarda yapılan açıklamalarda kısmen de olsa yanıtlandığını söyleyebileceğim ilk sorularımı şöyle sıralamıştım:

- Bu işçilerin, özellikle eğitim durumları nedir? Sendikal ve mesleki eğitim programlarına katılmışlar mıdır? Kendilerine hazırlanmaları için ne gibi önerilerde bulunulmuştur?
- Komisyon üyesi olarak belirlenen işçiler, başta yürürlükte olan ama ne yazık ki uyulmayan kurallar olmak üzere, gerekli bilgi ve belgelerle donatılarak hazırlanmış mıdır?
- Ankara'ya çağrıldıklarında, konuyla ve sürecin işleyişiyle ilgili ne gibi bir bilgilendirme programı uygulanmıştır?
- Bu işçiler, yalnız "oturmakla" kalmayıp, Komisyon'un toplantılarını yürürlükteki hukuk kurallarına uygun olarak yaptığı ve yetkilerini kullanarak sonunda "kesin" nitelik taşıyan kararını alıp imzaladığı ve yasal Başkanı aracılığıyla açıkladığı aşamaya, kısacası sürecin başından sonuna değin temsilci sıfatını koruyacak mıdır?
- Önceki süreçlerde sendika yöneticilerinin ve genellikle heyet başkanlarının yaptığı gibi, bu işçiler de temsilci sıfatıyla basına açıklamalarda bulunabilecekler, gazetecilerin sorularına özgürce yanıt verebilecekler midir?

Bu sorular öncelikle, sendikasız işçi temsilcilerinin görev ve sorumluluklarının, Komisyon tartışmalarına salt yaşadıkları geçim sorunlarını milyonlarca işçi adına Komisyon'un devlet ve işveren kanatlarına anlatan "canlı tanıklar" olmakla sınırlı olup olması, daha doğrusu olmamaları gerektiği konularıyla ilgilidir. İşçilerin, bunun ötesinde Komisyon tartışmalarına özgür ve bağımsız üyeler olarak katılabilmeleri ve bunun için de Komisyon gündemindeki sorunlar konusunda yeterli bilgi edinmiş ve donanım kazanmış olmaları gerekir.

Buna yönelik ön hazırlık çalışmalarının nasıl yapıldığı konusunda herhangi bir açıklama yapılmış değildir. Yukarıdaki sorulara, Aralık 2023 Asgari Ücret Tiyatrosu'nun ikinci perdesinin kapanmasının ardından, şu soruyu da ekliyorum:

- Bu dört işçinin iletişim bilgilerini edinip, kendileriyle görüşerek sürece ilişkin görüş, izlenim, değerlendirme ve önerilerini öğrenme olanağı var mıdır?²²

5. ÇSG Bakanı'nın Görüşleri

ÇSG Bakanı V. Işıkhan, Atalay'ın bu açıklaması konusunda, "***Cumhurbaşkanımızın da ifade ettiği gibi***" diyerek, "en temel ilkelerinin çalışanlarını enflasyona ezdirmemek" olduğunu yineledi ama, Türk-İş'in kararı konusunda herhangi bir değerlendirmede bulunmadı. Gününü belirtmeksizin, Komisyon çalışmalarını Aralık'ta başlatacaklarını (yani Yönetmelikte öngörüldüğü gibi, "Bakanlığın çağrısı üzerine" yapılacağını) belirtmekle ve "iletişim aracı" saydığı sosyal diyalogdan söz etmekle yetindi.

Açıklamaya göre:

²¹ Oğuz Oyan, "Asgari ücrette sisteme teslim olmamak", Giriş: 24.12.2023 09:07 Güncelleme: 24.12.2023 09:08; <https://www.birgun.net/makale/askari-ucrette-sisteme-teslim-olmamak-493090>

²² Makalenin ikinci bölümünü de yayınladıktan sonra, bu konuda girişimde bulunacağım.

“TÜRK-İŞ Genel Başkanı Ergün Atalay’ın, 2024’te geçerli olacak asgari ücret görüşmelerinde TÜRK-İŞ heyetinde 4 işçiye yer vereceklerini duyurmasıyla ilgili değerlendirmesi sorulan Işıkhana, aralık ayında işçi ve işveren temsilcilerini davet ederek, Asgari Ücret Tespit Komisyonu çalışmalarını başlatacaklarını söyledi.

... Tabii ki her tarafı dinleyeceğiz. *Sosyal diyalog bizim en önemli iletişim aracımız.* Sosyal diyalog mekanizmasıyla bu şekilde harekete geçeceğiz. Ben katkı getireceğine inanıyorum”
23

Bu arada da Türk-İş, Aralık 2023 sürecinin başlamasından birkaç gün önce, açlık ve yoksulluk sınırlarıyla ilgili aylık açıklamasını yaptı. Buna göre, 28 Kasım’da dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 14.025 TL ve “asgariyi işaret eden” bekâr bir çalışanın aylık yaşama maliyeti de 18.239 TL idi.²⁴

Anlaşıldığına göre Türk-İş, 2024 yılı boyunca uygulanacak asgari ücret tutarı konusundaki 18.000 TL olan önerisini, “bekâr bir çalışanın aylık yaşama maliyeti” için belirlenen tutarı temel alarak yapmıştır?

6. Atalay’ın ‘Tek Zam’ Açıklamalarına Tepkisi

Genel Başkan Atalay, Bakan Işıkhana’ın asgari ücrette yılda tek zam yapılmasıyla ilgili görüşüne, Türk-İş’in 30 Kasım-2 Aralık tarihleri arasında yapılan 24. Olağan Genel Kurul’da yaptığı konuşmasında yanıt verdi. Ama hemen belirtiyim ki Atalay, Bakan ve Cumhurbaşkanı’nın Yönetmelikte kural bulunduğunu da ileri sürdükleri “tek ve yıllık zam” savının hukuksal boyutuyla ilgili hiçbir açıklamada bulunmadı, Türk-İş’in bu önemli yanığı konusundaki görüşünü belirtme gereksinmesi duymadı. Konfederasyon adına bu konuya bir cümleyle de olsa değinmek için hukukçu olmak gerekmiyor, deneyimli sendikacı ve işçi kanadı temsilcilerinin başkanı olmak yetiyordu kuşkusuz.

Atalay, “Her iş kolundan sendikalı birer işçinin iş kıyafetleri ve üniformalarıyla protokol bölümünde yer aldığını” ve önceki genel kurullardan farklı olarak “hiçbir davetlinin olmadığını” belirttiği Genel Kurul’da yeniden Genel Başkan seçildi.²⁵ Konuşmasında, Aralık 2023 sürecinde Komisyon’un yapacağı “*asgari ücret görüşmelerine sağlık, büro, enerji ve karayollarından 4 asgari ücretli işçinin katılacağını*”, Komisyon’da “oturacaklar(ını), bu parayla nasıl geçinemediklerini anlatacaklar(ını)” belirtti. “Cambaz” benzetmesiyle gösterdiği tepkisini de şu sözleriyle dile getirdi:

“Asgari ücret başlangıç ücreti ama ülkemizde öyle bir noktaya geldi ki bu ücret geçim ücreti oldu. Şimdi 11 bin 402 lira. *Bakan Bey ‘Bu sene bir kere artış olacak.’ dedi. Hiç olmasın. Enflasyon da olmasın zam da yapmayın.* Parayı ver, zam yap, neye yarıyor? Bu yıl Asgari Ücret Tespit Komisyonunda *işçi heyetinde bir sağlık işçisi, bir kasiyer, bir enerji işçisi, bir*

²³ 15.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/calisma-ve-sosyal-guvenlik-bakani-isikhandan-asgari-ucret-aciklamasi/3054404>;

Yayınlanma: 15.11.2023, 14:25, Güncelleme: 15.11.2023, 14:31; <http://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/bakan-isikhandan-asgari-ucret-aciklamasi-2141340>;

Haber Merkezi, Yayınlanma 15 Kasım 2023, 10:15, Güncelleme, 15 Kasım 2023, 10:20; <https://www.dunya.com/ekonomi/turk-is-asgari-ucret-pazarligina-4-isciyle-katilacak-haberi-710946>

²⁴ <https://www.turkis.org.tr/turk-is-kasim-2023-acilik-ve-yoksulluk-siniri/>; “Türk-İş açlık ve yoksulluk sınırını açıkladı: Bekârın ‘yaşama maliyeti’ 18 bini geçti”, Yayınlanma: 28.11.2023, 09:56, Güncelleme: 28.11.2023, 10:01; https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/turk-is-acilik-ve-yoksulluk-sinirini-acikladi-bekarin-yasama-maliyeti-2145688?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc;

“Yeni asgari ücret görüşmeleri için hazırlıklar sürerken Türk-İş rakamını açıkladı: İlk talep 18 bin 239 TL”,

Yayınlanma: 29.11.2023, Mustafa Çakır, 04:00, Güncelleme: 29.11.2023, 07:01; https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/yeni-asgari-ucret-gorushmeleri-icin-hazirliklar-surerken-turk-is-2146003?%20utm_medium=KategoriSayfasi&utm_source=KategoriSayfasi

²⁵ 30 Kasım 2023, <https://www.turkis.org.tr/turk-is-24-olagan-genel-kurulu-basladi/>; 2 Aralık 2023, <https://www.turkis.org.tr/turk-is-24-olagan-genel-kurulu-gerceklesti/>

de karayollarında kar temizleyen taşeron işçi yer alacak. Bu parayla nasıl geçinemediklerini anlatacaklar. **Cambaz olsanız 11 bin 402 lirayla bir hafta geçinemezsiniz.**²⁶

Konuşmasında, “işini iyi yapan işverenlere bir lafı olmadığını fakat çoğu işverenin sendikayı hor gördüğünü” söyleyen Atalay, “kaptıkaçtı” olarak tanımladığı, ama kendilerini “iyiliksever” ve “mübarek” olarak niteleyen bazı işverenlerden de söz ederek tepkisini şöyle belirtti:

“Kaptıkaçtı işverenler var, sonradan zengin olanlar var. Alıyor devletten ihaleyi, ne sendika var, ne sözleşme var. Polatlı’da bir işletme var, beş yıldır metal iş kolunda. Cuma akşamı bir bakıyoruz metal iş kolunda olan sistem kilitleniyor, pazartesi bir açılıyor iş kolu enerjide çıkıyor. **Bunlarla kol kola yürüyen sendikalar var.** Bu işverenler parayı buluyorlar, sonra okul, cami, kütüphane yapıyorlar, sonra basına **‘Biz iyilikseveriz, mübarek adamlarız, Sırat Köprüsü’nden uçarak geçeriz.’** diyorlar. Bırak sen Sırat Köprüsü’nden geçmeyi Galata Köprüsü’nü geçemezsin, ne Sırat Köprüsü?”

Konuşmasında, “Soma’da 2014 yılında 301 madencinin hayatını kaybettiği maden kazasına ilişkin yargı sürecinin devam ettiğini” ve bu davanın Anayasa Mahkemesi’nin önünde olduğunu da anımsatan Atalay, AYM yargıçlarına şöyle seslendi:

“Soma’da 301 arkadaşımız iş kazasında değil, iş cinayetinde hayatını kaybetti. 20 senelik Çin malı maskeler kullanıldı. Onun için adil bir karar verin.”²⁷

Atalay’ın bu haklı çılgılığı bana, Avrupa’da sanayi devriminin ilk yıllarında uygulanan “bırakınız yapsıncı” vahşi kapitalizmin yarattığı ve baş kurbanlarının çocuklar ve kadınlar olduğu acımasız çalışma koşullarını **“Bırakınız ölsünler!”** sözleriyle tanımladığımı, buna karşı “iyi yürekli” olarak tanımlanan bazı işverenlerin sözde “sosyal” ama o yıllardaki tanımıyla “hayırseverlik” yaklaşımıyla çoğu kez uygulanmayan bazı “sosyal” önlemler önerdiklerini, bu konudaki düşüncelerimi Ulusal ve Uluslararası Sosyal İnsan Hakları Sempozyumlarından **“Çalışma Özgürlüğü ve Hakkı”na** ilişkin bildiride ve tartışmalarda dile getirdiğimi anımsattı.²⁸

Özel bir televizyon programında konuşan Atalay’ın, asgari ücret pazarlığını başlatacakları “rakam” dediği alt sınırı açıkladığı, “pazarlığı 4 kişilik bir ailenin açlık sınırı olan 14 bin 25 liradan başlatacaklarını söyledi(ği)”²⁹ belirtildi. Bu, Türk-İş’in “dört kişilik bir ailenin gıda harcamasının aylık tutarı olarak” hesapladığı ve açıkladığı bir rakamdı. Ancak haberde Atalay’ın, **“asgari ücretin bu rakamın üzerinde olması gerektiğini** (de) söyledi(ği)” ve “Zam(lar) devam ettiği için bırakın sene sonunda insan 3 ay (bile) bu ücret ile idare edem(ediğini)” ve **“Açlık sınırından bir pazarlık olmaz”** dediği, pazarlığın “bu sınırın üzerinden” olacağını, yani üstünden başlatılacağını söylediği de eklendi.

Ancak Yönetim Kurulu, bu röportaj sonrasında çıkan “açlık sınırının asgari ücret tespit toplantılarında taban olarak kabul edileceği” yolundaki haberler üzerine şu açıklamada bulundu:

“ ‘TÜRK-İŞ’in 2024 yılı Asgari Ücret ile ilgili taban fiyatı belli oldu ya da ‘TÜRK-İŞ’in Asgari Ücret teklifi netleşti’ şeklinde çıkan haberlerin hiçbiri gerçeği yansıtmamaktadır.

²⁶ 30 Kasım 2023, <https://www.turkis.org.tr/turk-is-24-olagan-genel-kurulu-basladi/>;

Yayınlanma: 01.12.2023, 03:00, Güncelleme: 01.12.2023, 03:00; https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/turk-is-baskani-ergun-atalay-asgaride-tek-zamma-tepki-gosterdi-cambaz-2146821?utm_source=Anasayfa&utm_campaign=Cumhuriyet&utm_medium=Gundem

²⁷ Aynı kaynaklar.

²⁸ “Çalışma Özgürlüğü ve Hakkı Açısından Emeğin Evrimi: Ulusal ve Ulusüstü Boyutlar Üzerine Düşünceler”, *Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu, VI, Bildiriler*, Petrol-İş Yayını, İstanbul, Kasım 2014, s. 63-128. <http://www.sosyalhaklar.net/2014/bildiriler/gulmez.pdf>

Sosyal Haklar Sempozyumları kitaplarının tümü için bkz. https://arastirma.disk.org.tr/?page_id=2597

²⁹ Giriş: 03.12.2023, 15:49, Güncelleme: 03.12.2023, 15:51; <https://www.birgun.net/haber/turk-is-baskani-asgari-ucret-pazarligini-baslatacaklari-rakami-acikladi-488093>

Komisyon toplantılarının ardından masada bulunan komisyon üyeleri bu kararı verecektir. Kamuoyuna duyurulur, saygılarımızla...”³⁰

Atalay, bu açıklamadan üç gün sonra hükümetin açlık sınırı önerisinde bulunması durumunda “ne yapacakları” yolunda Habertürk’ün yönelttiği bir soruya şu yanıtı verdi: “**O zaman masadan kalkarız. Öyle şey olmaz.**”³¹ Atalay ayrıca, önceki süreçlerde olduğu gibi, “hükümet tarafının teklifini görmeden rakam konuşmayacaklarını” da ekledi.

7. CHP Heyetinin Türk-İş Ziyareti ve Açıklamalar

Atalay, CHP Genel Başkan Yardımcısı Gamze Taşçier ve Veli Ağbaba’nın, asgari ücret sürecinin resmen başlamasından önce 6 Aralık’ta Türk-İş’e yaptıkları ziyarette, yukarıdaki görüşlerini yineledi. Türk-İş’i Komisyon’da dört işçinin temsil edeceğini ve “sürecin tamamını arkadaşları(nın) yönetece(ğini)” belirten Atalay, asgari ücrete yılda tek artış yapılması konusuna da değindi. Ortak basın açıklamasında Atalay, fiyatlardaki artış devam ettiği sürece asgari ücrete tek zam yapılmasının doğru olmadığını”, Aralık 2021’de başlayan yarı yıllık artışlar uygulamasının asıl nedeninin durdurulamayan enflasyon olduğunu şu sözleriyle belirtti:

“Niye asgari ücret yılda iki kere görüşülüyor? Ekonomik şartlar iyi gitmediği için, alım gücünün biraz toparlanması için yapılan bir şey. Enflasyonu durdursunlar; ete, süte, kiraya zam gelmesin. Asgari ücreti konuşmanın da bir anlamı yok o zaman. Ama artışlar sürdüğü sürece bunu bir kere görüşmek doğru bir şey değil.”³²

Süren yüksek enflasyon gerçeği karşısında asgari ücretin “yıllık” saptanmasının “doğru” olmadığı doğru ama, yalnızca bunu söylemekle yetinmek doğru mu? Neden sendikacı diliyle bir cümle daha eklenmez bu sürekli yinelenen “söylem”e?

Atalay, önceki süreçlerde yaptığı gibi Aralık 2023 sürecinde de “... bugüne kadar ücretle ilgili hiçbir şey konuşmadı(ğın)” belirterek, söyle sürdürdü: “**Pazarlık açlık sınırından olmaz.** Ülkedeki çalışma şartları ortada. Asgari ücretli ve emeklinin alım gücü ortada. **Asgari ücretlilerin yüzde 99’u örgütsüz.** Bunların zor şartlarda geçindiğini herkes biliyor.”

Taşçier de, bir yandan yaşanan enflasyon karşısında, öte yandan Merkez Bankası ile TÜİK’in “bağımsız olmadıkları” bir ortamda, “... **asgari ücretle ilgili bir rakam belirtme(nin) sadece sayıdan ibaret olduğunu**” vurguladı. Tek asgari ücret belirlenmesiyle ilgili açıklamalar konusunda da, “... “Pazartesi gününden itibaren yapılacak görüşmelerde **yılda bir kez zam kararından geri adım atılması gerektiğine** inan(dıklarının)”, “Bir zorunluluk olduğu için bugünden bir tek asgari ücret zammı yapılacak açıklaması(nın), bugün açıklayacağımız asgari ücretin bir ay sonra açlık sınırının altında kalacağı gerçeğini örtm(eyeceğinin)” altını çizdi.

Çok ilginçtir ki gerek Atalay gerekse Taşçier, ortak basın toplantısında, asgari ücret tutarının belirlenmesi ve geçerli olacağı süre/dönem konularında alınacak kararlar için yalnız ve ancak Komisyon’un yetkili olduğunu, ayrıca İş Kanunu’nda, 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde ve Yönetmelik’te bunu zorunlu kılan hiçbir kural bulunmadığını belirtmediler. Bu yaklaşımın, en azından örtük olarak, yürürlükteki kuralların bilinmediği, biliniyorsa da önemsenmediği,

³⁰ Giriş: 04.12.2023, 11:05, Güncelleme: 04.12.2023, 11:05; <https://www.haberturk.com/turk-is-ten-aclik-siniri-aciklamasi-3642218-ekonomi>

³¹ Giriş: 07.12.2023 12:55 Güncelleme: 07.12.2023 13:08; <https://www.birgun.net/haber/turk-is-baskani-atalay-dan-masadan-kalkariz-aciklamasi-hangi-rakama-isaret-etti-489002>;

Yayınlanma: 07.12.2023, 11:48, Güncelleme: 07.12.2023, 12:12; <https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/turk-is-baskani-atalaydan-asgari-ucret-aciklamasi-bizim-rakam-2149051>

³² “Ergün Atalay’dan Erdoğan’a asgari ücret itirazı: ‘Önce enflasyonu durdurun’ ”, Yayınlanma: 06.12.2023, 15:26, Güncelleme: 06.12.2023, 15:55; https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/ergun-atalaydan-erdogana-asgari-ucret-itirazi-once-enflasyonu-2148739?utm_campaign=Cumhuriyet&utm_medium=SliderHaber&utm_source=Anasayfa; Haber Merkezi, Yayınlanma, 06 Aralık 2023, 16:27, Güncelleme, 06 Aralık 2023, 16:34; <https://www.dunya.com/gundem/chpden-turk-ise-ziyaret-yilda-bir-zamma-karsi-cikildi-haberi-712958>

Bakanlıktan ve Külliyeden yapılan açıklamaların doğru olduğunun kabullenilmiş olduğu anlamına geldiği düşünülemez mi? Ve sonuç olarak, **asgari ücretin biricik kurumunun, sanki ÇSG Bakanlığı'na yada Cumhurbaşkanlığına bağlıymışçasına sahipsiz bırakıldığını, bu tutumun Aralık 2021 süreci ve sonrasında yazdığım makalelerde vurguda bulunduğum gibi "fiilen yetki devri" olduğunu göstermez mi?**

Eklemeliyim ki Taşçılar, ertesi günlerde TBMM'de Bakan Işıkhan'ın yanıtlaması isteğiyle verdiği soru önergesinde, Yönetmeliğin 7. maddesini anımsatarak bunu açıkça belirtti. Gerek "... asgari ücrete yılda tek sefer artış yapılacağı"nın, gerekse "... **çok zorunlu koşullarda Cumhurbaşkanı'nın talimatıyla asgari ücrette ikinci artış yapılabildiği(nin)**", Yönetmeliğin hangi maddesinde yazılı olduğunu sordu. Aynı zamanda, "asgari ücreti belirleme yetkisi(nin) hem kanunda hem yönetmelikte yazdığı üzere, Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun" olduğunu da vurguladı. Bakandan yanıt beklediği önemli bir soru da, "Bakanın söylemine göre kaç artış yapılacağına da **Cumhurbaşkanı talimatıyla karar veril(diği)**" idi! ³³

Bakan "Bu sorulara yanıt verir mi, verirse ne zaman verir?" Ve, çeşitli açıklamalarında açıkça belirttiği gibi, "Cumhurbaşkanı'nın talimatı"ndan söz eder mi? Kestirmek güçtür, ama kanımca önemli olan Aralık süreci tamamlanmadan kamuoyuna açıklama yapmasıdır.

8. Bakan'ın Çok İyi Yönetildiğini İleri Sürdüğü Sosyal Diyalog Süreci

ÇSG Bakanı Işıkhan, Genişletilmiş İl Başkanları toplantısı için geldiği AK Parti Genel Merkezi'nde sorularını yanıtladığı gazetecilere, Aralık 2023 sürecinin ilk toplantısının 11 Aralık'ta yapılacağını Kasım'ın son gününde açıkladı. İlk toplantı tarihini vermeksizin, 30 Kasım Perşembe günü Komisyon'u "Aralık ayında toplayacağız. Şu an teknik hazırlıkları gerçekleştiriyoruz" demekle yetinen Işıkhan'ın AA'ya yaptığı açıklamalar şöyleydi:

"Allah izin verirse sosyal diyalog kanallarını geliştirerek, hep birlikte, her iki tarafın da işçi ve işveren kesiminin de maksimum faydayı elde edeceği bir noktada uzlaşacağımıza inanıyorum. **Tıpkı temmuz ayında yaptığımız görüşme** gibi. Onda da fark ettiyseniz **çok iyi bir şekilde yönettik sosyal diyalog sürecini**. **Allah utandırmazsa** da inşallah aralık ayında bu toplantımızı gerçekleştireceğiz. Aralık ayının sonunda bitirmek zorundayız. Hayırlı olur inşallah." ³⁴

Benzetmede hata yoksa eğer, "dua" nitelikli ve/yada içerikli bu sosyal diyalog açıklaması, Aralık 2023 sürecinin de, "örnek" gösterilen ve "çok iyi yönetildiği" ileri sürülen Haziran 2023 sürecine benzeyeceğinin, "itiraf" değilse eğer, ön açıklaması anlamına gelmektedir. Açıklama ayrıca, geliştirilmesi "Allah(ın) izin vermesine" bağlanan "sosyal diyalog kanalları"ndan biri ve biricigi olan asgari ücret kurumuna resmî yaklaşımın sergilenmiş olması yönünden de dikkat çekicidir.

Geliştirilmesi şöyle dursun, var olan yasal yapısı ve işleyiş kurallarıyla uygulanması, sözün kısası yerleşiklik kazanan "fiili Talimat Hukuku" uygulamasına son verilmesi yeterlidir! Kuşkusuz bunun ön koşulu, iş hukuku ve sosyal politika alanında bir başka benzeri olmayan asgari ücret kurumunun özünün kavranmasıdır. Bu, yalnızca Bakanlık için değil, öncelikle Türk-İş için gereklidir.

Bakan ertesi gün, paydaşlarıyla yaptığını belirttiği görüşmelerin ardından, ilk toplantının 11 Aralık Pazartesi günü saat 14:00'te yapılacağını bildirdiği bir açıklamada bulundu. ³⁵ Bu süreçte, Asgari Ücret Yönetmeliği'nin 7. maddesini aktardı. Maddede, "asgari ücretin belirlenmesinde Komisyon'ca göz önünde tutulması zorunlu olan ilkeler, "ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum, ücretliler geçinme indeksleri, bu indeksler yoksa geçinme indeksleri, fiilen

³³ Yayınlanma: 08.12.2023, 16:21, Güncelleme: 08.12.2023, 17:26; https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/chplli-tascierden-bakan-isikhana-tepki-yonetmeligin-hangi-2149511#google_vignette

³⁴ 30.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-isikhan-asgari-ucret-tespit-komisyonu-aralik-ayinda-toplanacak/3069140>

³⁵ 01.12.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/asgari-ucret-tespit-komisyonu-ilk-toplantisini-11-aralikta-yapacak/3070055>

ödenmekte olan ücretlerin genel durumu ve geçim şartları” olarak sıralanıyordu. Bakan aynı açıklamasında, “Asgari ücretin tespiti sırasında, komisyondaki işçi, işveren ve devlet temsilcilerinin ***görüşlerinin alınması(nın)*** ve ***sosyal diyalog anlayışı içinde adil bir sürecin işletilmesi(nin)*** ***önemli” olduğunu*** belirtti.

Işıkhan’ın “sosyal diyalog kanalları” konusunda yaptığı, yukarıdaki alıntıda aktardığım görüşlerine gelince, her şeyden önce bu açıklama, asgari ücret kurumunun yasal niteliği ve Komisyon’un asgari ücretin belirlenmesinde “tek yasal yetkili özne” olmasıyla bağdaşmaz. Komisyon, örneğin “üçlü danışma kurulu” gibi, işçi ve işveren kanatları temsilcilerinin uyma zorunluluğu bulunmayan “görüş ve önerilerinin alındığı” sıradan bir sosyal diyalog mekanizması değildir. Yine, salt “Cumhurbaşkanına istişari nitelikte görüş bildirmek amacıyla” oluşturulan ama anayasal bir kurum olmasına karşın hiç işletilmeyen, bildireceği görüşlerin “danışsal” nitelik taşıdığı Ekonomik ve Sosyal Konsey’e de benzemez Asgari Ücret Tespit Komisyonu. Komisyon, üç kanadın uzlaştığı görüş ve önerilerin, hiçbir değişiklik ve ekleme yapılmaksızın imzalanmasıyla “kesin karar”a dönüştüğü bir sosyal diyalog mekanizmasıdır.

Bakanlığın görev ve sorumluluğu, bu mekanizmayı “Cumhurbaşkanı’nın talimatları”na göre değil yürürlükteki hukuka göre düzgün işlemesini sağlamak, buna aracılık yapmaktır.

Komisyon, özellikle üçlü yapısının işçi kanadıyla ilgili eleştiriler saklı kalmak üzere, işlev ve yetkileri yönlerinden görece uluslararası kurallarla uyumludur ama, somut uygulamalar bu sosyal diyalog kurumunun işlevsizleştirildiğini kanıtlayan hukuksuzluklarla doludur. Asgari ücret süreçlerindeki aykırı uygulama ve ihlallerin ILO denetim organlarına aktarılması sorumluluğuna gelince, o da başta Türk-İş olmak üzere diğer konfederasyon ve işçi sendikalarına düşer.

ÇSG Bakanı açıklamasında, haklı olarak, “... belirlenecek asgari ücretin etkisi(nin) sadece bu ücret düzeyinde çalışan işçilerimizle sınırlı” kalmadığını, yapılacak artışın diğer gelir gruplarının da ücretlerinde pozitif etki” yaptığını ve “Asgari ücretteki artış(ın) birçok ekonomik göstergiyi etkil(ediğini)” belirtti. 2002’de 184,25 TL olan net asgari ücret tutarının Temmuz 2023’te 11 bin 402 TL’ye yükseltildiğini, bunun “2002’ye göre nominal olarak 61 kat art(mış)” olması anlamına geldiğini; dolayısıyla da Cumhurbaşkanı “liderliğinde 21 yılda çalışanlarımızı enflasyona ezdirmeme konusundaki kararlılığı(n)” gösterilmiş olduğunu ileri sürdü.³⁶

9. Bakanlığın Uluslararası Kurallara Uyum Sağlama Sorumluluğu, Sendikal Örgütlerin İhlalleri Raporlarıyla Uluslararası Denetim Organlarına Bildirme Görev ve Yükümlülüğü

ÇSG Bakanı Işıkhan, tek cümleyle de olsa, kanımca çok daha önemli, asgari ücret sorununun uluslararası boyutu ve Bakanlığın üstlendiği uluslararası hukuksal yükümlülük konusunda son derece önemli bir açıklama yaptı:

“Tüm bu süreçlerin ***uluslararası standartlara uyumlu olmasını sağlamak***, bizim için önemli bir sorumluluktur.”

Anlam ve içeriğine değinmeden önce, Bakan Işıkhan’ın bu uluslararası sorumluluğun ÇSG Bakanlığı’nın görev ve yetki alanına giren tüm konu ve sorunlar için de geçerli olduğunu belirtmek, unutmaması gerektiğini anımsatmak isterim.

Işıkhan’ın, kurallar (normlar) sözcüğünün eş anlamlısı olan İngilizcesini kullanarak sözünü ettiği “uluslararası standartlar”, öncelikle Türkiye’nin de üyesi olduğu Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Avrupa Konseyi’nin kabul ettiği sözleşme, tavsiye ve bildirge niteliği taşıyan uluslararası belgelerde yer alır. Bunlar arasında, üye devletlerin onaylayarak “taraf devlet” sıfatıyla hukuksal yükümlülükler üstlendiği “sözleşme” niteliği taşıyanların özel bir yeri vardır. Işıkhan’ın söz ettiği “sorumluluk” da budur aslında:

Onaylanan uluslararası insan hakları sözleşmelerinin hukuksal bağlayıcılık taşıması.

³⁶ Aynı kaynak.

Bu konu, Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasında düzenlenmiştir. AKP iktidarının ikinci yılında, 7 Mayıs 2004'te yapılan değişiklik ve düzenlemelerden biriyle, iki cümleden oluşan bu fıkra bir cümle daha eklenmiştir. Anayasa'nın, "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalar" diyerek tanımladığı sözleşmelerden amacın, onaylanmış uluslararası "insan hakları sözleşmeleri" olduğu madde gerekçesinde belirtilmiştir. Bu kurala göre, Anayasa'nın öngördüğü usule uyarak onaylanmış uluslararası insan hakları sözleşmeleri ile yasalarımız arasında aynı konuda farklı düzenleme yapılmış olması nedeniyle çıkan uyuşmazlıklarda, sözleşmeler "esas alınır." "Esas alınır" demek, sözleşmeleri çatıştığı yasa kurallarına üstün tutarak öncelikle, doğrudan ve kendiliğinden uygulama yükümlülüğü demektir. Anayasa, "emredici" bir anlatımla "... esas alınır" diyerek nokta koymakla, bunun zorunlu ve bağlayıcı olduğunu açıkça belirtmiştir. Dolayısıyla, onaylanmış uluslararası "insan hakları sözleşmelerinin iç hukuka üstünlüğü, yani öncelikle uygulanması konusunda öngördüğü bu hukuksal yükümlülük ve bağlayıcılık, aynı zamanda yasama (TBMM), tüm bileşenleriyle yürütme (Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Bakanlar) ve başta Yüksek Mahkemeler olmak üzere tüm düzeyleriyle yargı organlarını kapsar.

Aralık 2021 asgari ücret sürecinden beri Bakan düzeyinde benzer bir cümlenin başka örneğine rastlamadığım içindir ki, Işıkhan'ın bu cümlesinin altını çizdim. Sorumluluğun, örneğin çalışma yaşam ve koşulları, sendikal hak ve özgürlükler, sosyal güvenlik, işçi sağlığı ve güvenliği vb. alanlar için de geçerli olduğunu anımsattım. Çünkü Işıkhan bu cümlesiyle, uluslararası sözleşmelere yalnızca "sıradan" yada "politik" bir *yollamada* bulunmakla kalmış değildir. Uluslararası kurallara, öngörüldüğü belgelere ve özellikle sözleşmelere "uyum", yani uyma ve uygulama sorumluluğu bulunduğunu da açıkça belirtmiştir.

Kuşkusuz bu sorumluluk, "tüm bu süreçler" denildiği için, asgari ücretin yanı sıra diğer sosyal diyalog süreçlerini de kapsar. Yine, "bizim için" denildiğinden, uyma sorumluluğu öncelikle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı için söz konusudur. Bu açıklaması nedeniyle ki Bakan Işıkhan, bundan böyle ÇSG Bakanlığı'nın uluslararası görev ve sorumluluğunun yalnızca asgari ücret süreçleriyle sınırlı olmadığını anımsamalıdır.

Daha önemlisi Bakan'ın, sık sık yinelediği "Cumhurbaşkanı'nın talimatı"na uyması ve uyulması yaklaşımının, varlığını onayladığı "uluslararası standartlara uyma sorumluluğu" ile bağdaşmadığını ve çeliştiğini de unutmaması gerekir.

Belirttiğim alanlarda, yetkili denetim organlarının kararlarını da göz önünde bulundurarak onayladığımız tüm BM, ILO ve AK sözleşmelerine uyulması, uyum sağlanması, aykırılıkları ortadan kaldıran yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılması anayasal bir zorunluluktur. Bu konularda izlenen politikaların, alınan ve alınacak önlem ve kararların, yapılan ve yapılacak hukuksal/yasal ve yönetsel düzenlemelerin de "uluslararası standartlarla" uyumlu olmasını ve Anayasa uyarınca da çatışmamasını ve yeni uyuşmazlıklar doğurmamasını sağlamak, Bakanlık için önemli bir hukuksal sorumluluktur. Asgari ücret konusunda, yalnızca onaylanan 26 ve 99 sayılı sözleşmelere değil, onaylanmayan 131 sayılı sözleşmeye ve sosyal diyalog süreçleri konusunda da onayladığımız üçlü danışmalarla ilgili 144 sayılı sözleşmeye uymak gerekir.

Kısaca belirteyim ki söz konusu uluslararası sorumluluk, yani hukuksal bağlayıcılık çift boyutludur. Çünkü aynı zamanda uluslararası insan hakları sözleşmelerini kabul eden evrensel ve bölgesel ölçekli belirttiğim uluslararası kuruluşlara "*üye devlet*" sıfatı taşımamızdan ve ayrıca kabul ettikleri sözleşmelerden bazılarını Anayasa'da öngörülen usule ve kurallara uyarak onaylayıp "*taraf devlet*" sıfatı kazanmış olmamızdan doğar.

Gerek asgari ücret gerekse diğer sorunlar konusunda, hem yasalarda ve dayanağını oluşturduğu tüzük, yönetmelik vb. hukuksal düzenlemelerde yer alan kurallar ve/yada torba yasa tasarılarına eklenerek yapılan/yapılacak tüm hukuksal düzenlemeler ile sözleşmeler arasındaki çatışma, uyuşmazlık ve aykırılıkların, hem de uygulamadaki ihlal olgularının uluslararası denetim organlarına ciddi, belgeli ve ayrıntılı raporlarla süresi içinde iletilmesi, sendikal örgütler için de bir uluslararası görev ve sorumluluktur. Çünkü hükümetin sözleşmelerin uygulanması konusunda

göndermekle yükümlü olduğu dönemsel raporları inceleyen denetim organları, ancak sendikal örgütlerin hem hükümet raporlarını eleştirip, yasalardaki ve özellikle uygulamadaki aykırılıklara ilişkin yakınma ve görüşlerini belirttikleri, hem yeni bilgi ve belge sundukları, hem de uygulamadaki ihlalleri ilettikleri, iletecekleri bu raporlarıyla sözleşmelere ve yerleşik kararlarına uygun, nesnel ve doğru değerlendirmeler yapabilir.

BM ve ILO sistemlerinde, gerek “Örgüte üye devletler” gerekse “sözleşmeye taraf devletler” için öngörülen, düzenli ve dönemsel hükümet raporlarına ve sendikal örgütlerin yakınmalarına dayalı olarak işletilebilen, hem onaya bağlı hem de onaydan bağımsız biçimde başvurulması olanaklı uluslararası denetim yöntemleri vardır.³⁷

³⁷ Bu konuyu, “asgari ücret” sorunuyla sınırlı olmak üzere, makaleler dizisinin sonuncusunda daha ayrıntılı biçimde inceleyeceğim.

Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için, örneğin aşağıdaki bir makalem ile kitaplarıma bakılabilir:

- “Anayasa Değişikliği Sonrasında, İnsan Hakları Sözleşmelerinin İç Hukuktaki Yeri ve Değeri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 54, Eylül / Ekim 2004, s. 147-161.
- *Birleşmiş Milletler Sisteminde İnsan Haklarının Korunması*, Ankara: TBB Yayını, Mayıs 2004;
- *Sendikal Haklarda Uluslararası Hukuka ve Avrupa Birliğine Uyum Sorunu*, Ankara: Belediye-İş Yayını, Eylül 2005;
- *Sendikal Hakların Ulusalüstü Kuralları, Oluşumu ve Uygulanması, 1919-2014 (100. Kuruluş Yıldönümü Eşiğinde UÇÖ/ILO Kuralları)*, Ankara: Hatipoğlu Yayını, Ağustos 2014;
- *İçimdeki Ukde, İş Hukuku ve Sosyal Politika Öğretilerinin Sosyal İnsan Haklarıyla İmtihanı*, Ankara: Siyasal Kitabevi Yayını, Ekim 2015.